چىڭغىز ئايتماتوف (قىرغىزىستان)

تاغلار غۇلىغاندا

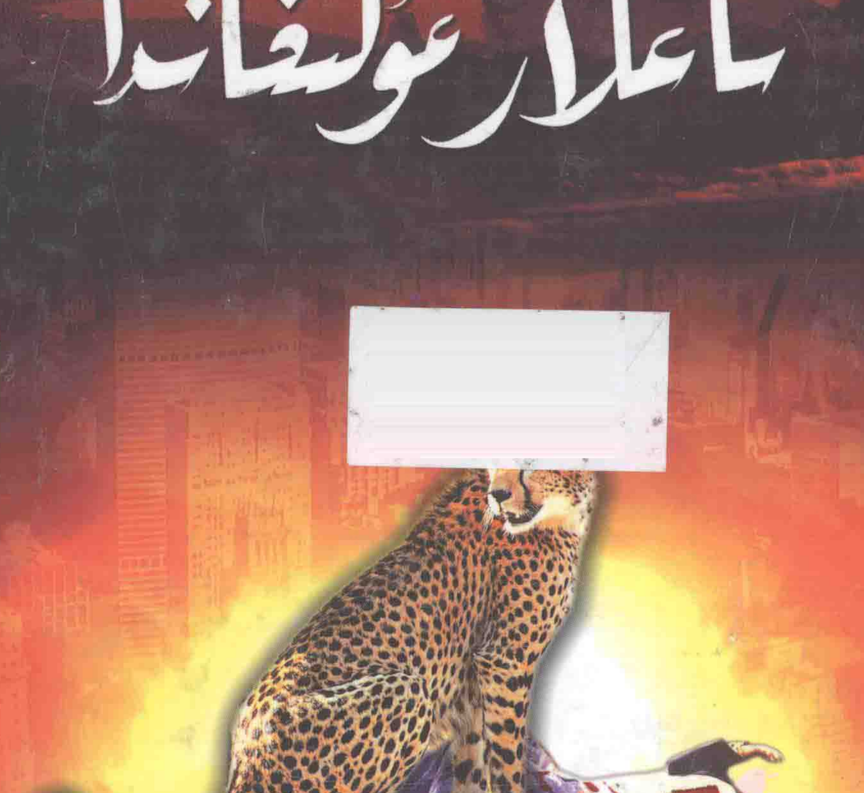

مىللەتلەر نەشرىياتى
بېيجىڭ

چىڭغىز ئايتماتوف (قىرغىزىستان)

تاغلار غۇلىغاندا

- غايىب بولغان كېلىن

تەرجىمە قىلغۇچى: نۇرمۇھەممەت دۆلەتى

مىللەتلەر نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

崩塌的山岳：维吾尔文/（吉尔）艾特玛托夫著；努尔穆罕默德·多莱特译.-北京：民族出版社，2012.3

ISBN 978-7-105-12061-1

Ⅰ.崩··· Ⅱ.①艾···②努···Ⅲ.③长篇小说—吉尔吉斯—现代—维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ.①I364.45

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2012)第 031020 号

责任编辑：开赛尔·库尔班
责任校对：吾尔妮莎·托合提
出版发行：民族出版社 http://www.mzcbs.com
社　　址：北京市和平里北街 14 号　　邮编：100013
电　　话：010-64290862（维文室）
印　　刷：北京盛通印刷股份有限公司
版　　次：2012 年 3 月第 1 版　2012 年 3 月第 1 次印刷
开　　本：850×1168 毫米 1/32
印　　张：11.25
定　　价：30.00

ISBN 978-7-105-12061-1/I·2320（维343）

«تاغلار غۇلىغاندا» ھەققىدە

نۇرمۇھەممەد دۆلەتى

«جەمىلە» (1958)، «تاغ ۋە يايلاقلار توغرىسىدىكى ھېكايە ـ لەر» (1962)، «يەر ئانا» (1963)، «سەرۋى قامەتلىك دىلبە ـ رىم» (1961)، «بىرىنچى مۇئەللىم» (1962)، «ئەلۋىدا گۈلسا ـ رى» (1966)، «ئاق پاراخوت» (1970)، «ئالا ئىت قىياسى» (1977)، «ئەسىردىن ھالقىغان بىر كۈن» (1980)، «بالدۇر كەلگەن تۇرنىلار» (1975)، «قىيامەت» (1986)، «چىڭگىزخان ـ نىڭ ئاق بۇلۇتى» (1990)، «كاسساندرا تامغىسى» (1995)، «تاغلار غۇلىغاندا» (2006) قاتارلىق پوۋېست، رومانلىرى ۋە بىر قاتار ئېسىل ھېكايىلىرى بىلەن 20 ـ ئەسىر دۇنيا ئەدە ـ بىيات مۇنبىرىدە ئالەمشۇمۇل شۆھرەت قازانغان يازغۇچى چىڭغىز ئايتماتوف 1928 ـ يىل 12 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنى قىرغىزىستاننىڭ تالاس ئوبلاستىدىكى شېكەر ئاۋۇلىدا زىيالىي ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. سابىق سوۋېت ئىتتىپاقى يازغۇ ـ چىلار جەمئىيىتىنىڭ سېكرېتارى، قىرغىزىستان پەنلەر ئاكا ـ دېمىيەسىنىڭ ئاكادېمىكى، چەت ئەللەردە تۇرۇشلۇق باش ئەل ـ چىسى بولغان. 1952 ـ يىلىدىن ئېتىبارەن ئەسەر ئېلان قى ـ لىشقا باشلىغان، ئاساسەن رۇس تىلىدا يېزىقچىلىق قىلغان، شەرەپ بىلەن «قىرغىزىستان خەلق يازغۇچىسى»، «سوتسىيا ـ لىستىك ئەمگەك قەھرىمانى» دېگەن نامغا، شۇنداقلا يەنە ئۈچ قېتىم سوۋېت دۆلەت مۇكاپاتى، لېنىن مۇكاپاتى ۋە لېنىن ئوردېنىغا ئېرىشكەن. ب د ت مائارىپ ـ پەن ـ مەدەنىيەت

تەشكىلاتىنىڭ ئىستاتىستىكىلىق مەلۇماتىغا قارىغاندا، ئۇنىڭ ئەسەرلىرى 150 خىلدىن ئوشۇق تىلغا تەرجىمە قىلىنىپ، 40 مىليون نۇسخا تارقىتىلىپ كەڭ ئوقۇرمەنلەرنىڭ قىزغىن ئال-قىشىغا سازاۋەر بولغان. ئۇنىڭ ئەسەرلىرى تېمىسىنىڭ كەڭ-لىكى، بەدىئىيلىكىنىڭ يۇقىرىلىقى بىلەن دۇنيا ئەدەبىيات سەھنىسىدە ئالاھىدە چاقناپ تۇرىدۇ. يازغۇچى سابىق سوۋېت ئىتتىپاقى ۋە ئۆز ۋەتىنىدىلا كاتتا ئاتاق - ئابروي، ئوردېن - مۇكاپاتلارغا ئېرىشىپ قالماي، يەنە تۈركىيە، گېرمانىيە، فىرانسىيە، ئىتالىيە، ئاۋستىرىيە، قازاقىستان، ئۆزبېكىستان، ياپونىيە، ئاۋستىرالىيە قاتارلىق بىرمۇنچە دۆلەتلەردىمۇ ئوردېن ۋە باشقا ئالىي مۇكاپاتلارغا ئېرىشكەن. ب د ت مائارىپ - پەن - مەدەنىيەت تەشكىلاتى 1999 - يىل 2 - ئاينىڭ 22 - كۈنى پارىژدا خەلقارا مۇھاكىمە يىغىنى ئۆتكۈزۈپ ئۇنىڭ 70 ياشقا كىرگەنلىكىنى خاتىرىلىگەن. قىرغىزىستان جۇمھۇرىيىتى ئۇ-نىڭ تۆھپىسىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈش، شۇنداقلا خەلقىنىڭ بۇ بۈيۈك يازغۇچىغا بولغان ھۆرمىتىنى ئىپادىلەش يۈزىسىدىن 2008 - يىلىنى «ئايتماتوف يىلى» قىلىپ بېكىتكەن. ئەپ-سۇسكى، يازغۇچىنىڭ 80 ياشلىق خاتىرە كۈنىنى داغدۇغىلىق ئۆتكۈزۈش ئالدىدا رەھىمسىز ئەجەل ئۇنى ئۆز قوينىغا ئالدى. پۈتكۈل دۇنيا 2008 - يىل 6 - ئاينىڭ 10 - كۈنى بۇ بۈيۈك يازغۇچى بىلەن مەڭگۈلۈك ۋىدالاشتى.

ئايتورنىڭ ھايات ۋاقتىدىكى ئاخىرقى رومانى «تاغلار غۇ-لىغاندا» جۇڭگودا 2008 - يىل 7 - ئايدا شاڭخەي تەرجىمە ئەسەرلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن خەنزۇچە نەشر قىلىنىپ تار-قىتىلدى. مەن بۇ سۆيۈملۈك يازغۇچىنىڭ «جەمىلە»، «يەر ئا-نا»، «سەرۋى قامەتلىك دىلبىرىم»، «بىرىنچى مۇئەللىم»، «ئەل-ۋىدا گۈلسارى» قاتارلىق پوۋېستلىرى، «ئەسىردىن ھالقىغان بىر كۈن» ناملىق رومانى ۋە بىر قىسىم ھېكايىلىرىنى تەرجى-مە قىلغان. بۇ ئەسەرلەر ئايرىم - ئايرىم مىللەتلەر نەشرىياتى، شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى، شىنجاڭ خەلق نەش-

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com

ـرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىنغانىدى. يازغۇچىنىڭ ۋاپاتى مۇ-
ناسىۋىتى بىلەن كۆڭلۈم يېرىم بولۇپ تۇرغان بىر ۋاقىتتا،
مىللەتلەر نەشرىياتىدىكى كەسىپداشلار: «سىزنى چىڭغىز
ئايتماتوفچى دېسەكمۇ بولىدۇ، كۆڭلىڭىزنى يېرىم قىلماڭ،
ئۇنىڭ ‹تاغلار غۇلىغاندا› ناملىق ئاخىرقى رومانىنىمۇ سىز
تەرجىمە قىلىپ بەرسىڭىز» دېگەن تەكلىپنى بېرىشۈېدى، مىل-
لەتلەر نەشرىياتىدىكى كەسىپداشلارنىڭ ماڭا ئەنە شۇنداق يۇ-
قىرى باھا بېرىپ بۇ رومانىنى تەرجىمە قىلىشقا تەكلىپ قىل-
غانلىقىدىن سۆيۈنۈپ كەتتىم ۋە ئۆزۈمنىڭ ياشىنىپ 74 ياشقا
كىرىپ قالغىنىمغا قارىماي، ئۇلارنىڭ بۇ تەكلىپىنى خۇشاللىق
بىلەن قوبۇل قىلدىم. ئەسەرنىڭ رۇسچە (ئاپتور ئەسەرنى رۇس
تىلىدا يازغان، باشقا بىرەيلەن قىرغىزچىغا تەرجىمە قىلغان)،
قىرغىزچە نۇسخىسىدىن پايدىلىنىپ، خەنزۇچە تەرجىمىسىنى
ئاساس قىلىپ تەرجىمە قىلىپ چىقتىم. تۆۋەندە مەن چىڭغىز
ئايتماتوفنىڭ ئىجادىيەت ئالاھىدىلىكى ئۈستىدە توختالغاچ،
ئۇنىڭ «تاغلار غۇلىغاندا» دېگەن رومانى ئۈستىدە يۈزەكى
قاراشلىرىمنى قىسقىچە ئوتتۇرىغا قويۇپ ئۆتمەكچىمەن.

چىڭغىز ئايتماتوف ئالاھىدە بىر يازغۇچى. ئۇ ئۇرۇش دەۋ-
رىدە ئۆسۈپ يېتىلگەن، سوتسىيالىزم شارائىتىدا ياشىغان،
سوۋېت ئېلىدە جۇملىدىن قىرغىزىستاندا ئىسلاھات ئېلىپ
بېرىلىپ، بازار ئىگىلىكى يولغا قويۇلغان دەۋرنى باشتىن كە-
چۈرگەن. بىرقانچە دۆلەتتە باش ئەلچى ھەم ۋەكىل بولۇپ تۇر-
غان، سوۋېت تۇرمۇشىنى خېلى ئوبدان بىلىدىغان، ئۆز مىللى-
تىنىڭ ئەنئەنىسىنى، مەدەنىيىتىنى پىششىق ئىگىلىگەن ۋە
ئۇنىڭغا ۋارىسلىق قىلغان يازغۇچى. شۇڭا ئۇنىڭ ئەسەرلىرىدە
ۋەتەن ئۇرۇشى مەزگىلىدىن تارتىپ قىرغىزىستاننىڭ ئىسلاھات
يىللىرىغىچە بولغان تۇرمۇش كۆرۈنۈشلىرى ناھايىتى جانلىق
ئەكس ئەتكەن. ئۇنىڭ ئەسەرلىرىدىكى ئەڭ گەۋدىلىك ئالاھىدى-
لىك شۇكى، يەككە ئادەمنى تەسۋىرلەشتىن، كوللېكتىپنىڭ
تۇرمۇشىغا كۆڭۈل بۆلۈش، خەلق تۇرمۇشىنى ئەكس ئەتتۈ-

روشتىن دۆلەت ئەھۋالىغا نەزەر سېلىش، ھازىرنىلا ئەمەس، قەدىمنى، كەلگۈسىنىمۇ ئويلاپ يېتىشتىن ئىبارەت بىر قاتار ئەھمىيەتلىك تېمىلارنى ئەكس ئەتتۈرۈپ، ئۇنى پۈتكۈل ئىنسانىيەتكە ئورتاق بولغان تېمىغا ئايلاندۇرغانلىقىدۇر. قارايدىغان بولساق، ئايتماتوفنىڭ دەسلەپكى ئىجادىيىتىنىڭ ۋەكىلى بولغان «جەمىلە» پوۋېستىدا، قىز ـ يىگىتلەر ئوتتۇرىسىدىكى ساپ مۇھەببەت مەدھىيىلەنسە، «يەر ئانا»دا ۋەتەن، خەلقنىڭ تەقدىرىگە كۆڭۈل بۆلۈش ئىدىيەسى ئەكس ئېتىدۇ؛ «ئەلۋىدا گۈلسارى» دا كوللېكتىپنىڭ مال ـ مۈلكى، ۋەتەننىڭ روناق تېپىشى ئۈچۈن بىر ئۆمۈر جان پىدالىق بىلەن كۈرەش قىلغان يىلقىچى تاناباي ئوبرازى ئارقىلىق ئىنسانپەرۋەرلىك روھى كۈيلەنسە، «ئاق پاراخوت» تا ئەسلىنى ئۇنتۇش، ئۆزىنىڭ ئاتا ـ بوۋىسىدىن كېچىشتەك ناچار ئىللەت قاتتىق قامچىلىنىدۇ، شۇندىلا ئىنسانىيەتنى ئۆز مىللىتىنىڭ مىللىي ئەنئەنىسى ۋە ئۆرپ ـ ئادىتىنى تاشلىماسلىققا ۋە ئۇنى داۋاملاشتۇرۇشقا دەۋەت قىلىدۇ. شۇنداق دېيىشكە بولىدۇكى، «ئاق پاراخوت» ئايتماتوف ئىجادىيىتىنىڭ يېڭى بىر بۇرۇلۇش نۇقتىسى بولۇش سۈپىتىدە ئۇنىڭ ئىجادىيىتىدە ئالاھىدە مۇھىم ئورۇن تۇتىدۇ. شۇنىڭدىن كېيىن يازغۇچى ئۆز ئەسەرلىرىدە بىر تەرەپتىن، ئەپسانە ـ رىۋايەتلەردىن پايدىلىنىپ مىللىي ئۆرپ ـ ئادەتلەرنى تاشلىماسلىققا ۋە ئۇنى داۋاملاشتۇرۇشقا چاقىرىق قىلسا، يەنە بىر تەرەپتىن تىپىك تۇرمۇش ۋەقەلىرى ئارقىلىق تېخىمۇ ئەھمىيەتلىك رېئال تېمىلارنى ئەكس ئەتتۈردى. ساپ ئىنسانىي مۇھەببەت، سەمىمىي پەزىلەت، يۈكسەك ئىنسانپەرۋەرلىك روھى ئارقىلىق پۈتكۈل ئىنسانىيەتنى ئىناق ـ ئىتتىپاق ھاياتقا چاقىرىش ئايتماتوفنىڭ بىر پۈتۈن ئىجادىيىتىگە سىڭگەن باش تېما دېيىشكە بولىدۇ. مەيلى بىز «ئالا ئىت قىياسى» نى ئوقۇيلى ياكى «ئەسىردىن ھالقىغان بىر كۈن»، «قىيامەت» رومانلىرىنى ئوقۇيلى بۇ رومانلاردىمۇ شۇ خىل باش تېما بالقىپ تۇرىدۇ، ھەتتا ئۇنىڭ ئەسەرلىرىدىكى تەبىئەتنىڭ ۋەكىلى سۈپە-

تىدە تەسۋىرلەنگەن ھايۋاناتلارنىڭ ئوبرازى بىزنى ئىنسان دې-
گەن نېمە؟ دېگەن مەسىلىدە قاتتىق ئويلاندۇرىدۇ.
ئەمدى بىز كەڭ ئوقۇرمەنلەر بىلەن يۈز كۆرۈ-
شۈشكە مۇيەسسەر بولغان مەزكۇر «تاغلار غۇلىغاندا» رومانىغا
كېلەيلى.
رومان 2006 - يىلى رۇسىيەنىڭ «مىللەتلەر دوستلۇقى»
ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىنغان بولۇپ، چىڭغىز ئايتماتوفنىڭ يا-
شانغان چاغدا ئېلان قىلىنغان ئاخىرقى كاتتا رومانى، يېڭىچە
ئوي - پىكرىنىڭ جەۋھىرى. ئاپتور بۇ رومانىدىمۇ، ئىلگىرى-
كى ئەسەرلىرىگە ئوخشاش خەلق رىۋايەتلىرىدىن پايدىلىنىپ،
ئۇنى ھازىرقى كىشىلەرگە باھا بېرىشنىڭ ئەينىكى قىلىدۇ،
يەنى ئەسەردە قىرغىزلار ئارىسىدا تىللاردا داستان بولۇپ كې-
لىۋاتقان تولىمۇ تەسىرلىك بىر رىۋايەت — «غايىب بولغان
كېلىن» رىۋايىتى رېئاللىققا باشلاپ كېلىنىپ، ئاتالمىش مەدە-
نىيەتلىك دەۋرنىڭ ئەركىلىرى بولمىش ھازىرقى زامان كىشىلى-
رىنىڭ روھىيىتىدىكى قۇرغاقلىق، ئەسلىنى ئۇنتۇش، پۇل -
مەنپەئەتنىڭ قۇربانىغا ئايلىنىشتەك روھىي كېسەللىكلەر قات-
تىق قامچىلىنىدۇ. ئىنسانىيەتنى ئۆزىنىڭ مەدەنىيىتىنى قە-
5 دىرلەشكە، تەبىئەتنى، مۇھىتنى ئاسراشقا چاقىرىق قىلىدۇ.
روماندا مۇنداق ۋەقەلىك بايان قىلىنىدۇ: ئاتاقلىق مۇخ-
بىر ئارسىن سامانچىن ئۆزىنىڭ خەلق رىۋايىتى «غايىب بولغان
كېلىن» نى پۈتۈن دۇنياغا تونۇتۇش ئۈچۈن ئوپېرا قىلىپ
ئىشلەشتىن ئىبارەت تەۋرەنمەس ئىرادىسىنى ئىشقا ئاشۇرۇش
يولىدا ئوپېرا تىياتىرچىلىقى بويىچە تالانتلىق ناخشىچى ئايدانا
ساماروۋانى «غايىب بولغان كېلىن» ئوپېراسىنىڭ باش ناخشى-
چىسى بولۇشقا كۆندۈرگەن بولسىمۇ، ئەمما ئۇ بىردىنلا بېيىپ
كەتكەن كونسېرت بېدىكى ئەرتاش كۈرچالنىڭ كاتتا ماشىنا ۋە
ئامېرىكا دوللىرى بىلەن قىزىقتۇرۇشى ئارقىسىدا دۇنيا سەھ-
نىسىگە ئېلىپ چىقماقچى بولۇۋاتقان «غايىب بولغان كېلىن»
ئوپېراسىدا باش ناخشىچى بولۇشنى رەت قىلىپ، مودا ناخشا

چولپىنى بولۇش، نام چىقىرىش، قىسقىسى، پۇل تېپىش يولىغا كىرىپ كېتىدۇ.
سامانچىن ئىنتىقام ئېلىش ئۈچۈن يۇرتىغا كەلگىنىدە، تەڭرىتاغدا ئاق يىلپىز ئوۋلىماقچى بولغان ئەرەب نېفىت ماگناتلىرىنىڭ تەرجىمانلىقىنى ئۈستىگە ئېلىشقا توغرا كېلىپ قالىدۇ. ئۇ، بۇ يەردە ئاق كۆڭۈل، سەممىي، گۈزەل ئايال ئەلىس بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ، ئۇنى چىن كۆڭلىدىن ياخشى كۆرۈپ قالىدۇ. ئۇلار گۈزەل كەلگۈسىگە ئىنتىلىدۇ. لېكىن، ئوۋ ئوۋلايدىغان ھالقىلىق پەيتتە، قىممەتلىك ياۋايى ھايۋان ئاق يىلپىزنى ۋە ئەرەب مېھمانلارنى قوغداش يولىدا، ئەينى يىللىرى بىر سىنىپتا ئوقۇغان تاشتانئافغان باشچىلىقىدىكى بەش ساۋاقدىشى — يېڭى باندىت - قاراقچى - تېررورچىلار تەرىپىدىن ئېتىپ تاشلىنىپ، ھاياتلىق رىقابىتىدە مەغلۇپ بولغان قېرى ئاق يىلپىز بىلەن بىرلىكتە غاردا ئېچىنىشلىق ئۆلۈپ كېتىدۇ. ئىككىلىسى ئىقتىساد دۇنياۋىلاشقان دەۋرنىڭ قۇربانى بولىدۇ.
روماندا لىرىكىلىق پۇراق ئىنتايىن قويۇق بولۇپ، ئاپتورنىڭ ئېكولوگىيەلىك تەڭپۇڭلۇققا ئەھمىيەت بېرىدىغانلىقى ۋە ئىقتىسادنى دۇنياۋىلاشتۇرۇش، مەدەنىيەتنى چاكىنىلاشتۇرۇشنى ئىنكار قىلىدىغانلىقى ئىپادىلەنگەن.
«غايىب بولغان كېلىن» رىۋايىتىنىڭ مەزمۇنى مۇنداق: سۇمباتلىق، باتۇر، مەرگەن يىگىت بىلەن تولىمۇ چىرايلىق بىر قىز ئىشق - مۇھەببەت دەرياسىغا چۆمۈلۈپ توي قىلىشقا ئەھدىلىشىدۇ. ئەمما ئۇلار توي قىلىش ئالدىدا بىر قىسىم يامان نىيەتلىك كىشىلەر قىزغا: «ئۇ بۆرۈنقى ئوينىشى بىلەن قېچىپ كېتىپتۇ» دەپ بەتنام چاپلاپ، ھەممە يەردە ئىغۋا تارقىتىدۇ ۋە ئۇنى بۇلاپ قېچىپ، بۇ بىر جۈپ قىز - يىگىتنىڭ پاك مۇھەببىتىگە زەھەرلىك قولىنى سۇنىدۇ. لېكىن، پاك مۇھەببەت يولىدا ئۆزىنى قۇربان قىلىشقا تەييار تۇرغان بۇ قىز ئۆزىنىڭ پاكلىقىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن سۇيىقەستچىلەر بىلەن قات-

تىق ئېلىشىدۇ ۋە ئۆزىنى دەرياغا ئاتىدۇ. سۈيقەستچىلەرمۇ دەرياغا سەكرەيدۇ. بۇلارنى ئۇلۇغ سۇ ئېقىتىپ كېتىدۇ، لېكىن سۈيقەستچىلەر دەرياغا غەرق بولۇپ، قىز ئېقىپ يىراق بىر يەردە قىرغاقتا چىقىپ قالىدۇ ۋە ئاۋۇلغا قايتىپ كېلىپ، يىگىتىنىڭ بۇ ئىغۋاغا ئىشىنىپ، ۋاپاسىز ئىنسانلار بىلەن بىللە ياشىغاندىن كۆرە يىرتقۇچلار بىلەن بىللە ياشاش ئەۋزەل، دەپ تەركىدۇنيا بولۇپ تاغنىڭ ئىچكىرىسىگە كىرىپ كەتكەنلىكىنى ئۇقۇپ، ئۇنى ئىزدەپ: «مەرگىنىم، نەدىسەن؟» دەپ توۋلىغىنىچە تاغنىڭ ئىچىگە كىرىپ كېتىپ ئىنسانلار ئارىسىدىن مەڭگۈلۈككە غايىب بولىدۇ.

رىۋايەتنىڭ ۋەقەلىكى ناھايىتى تەسىرلىك بولۇپ، ئۇ خەلقنىڭ مەدەنىيەت ئەنئەنىسىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدىغان تىپىك ماتېرىيال ئىدى. داڭلىق مۇخبىر ئارسىن سامانچىن «غايىب بولغان كېلىن» رىۋايىتىنى ئوپېرا قىلىپ ئىشلەپ پۈتۈن دۇنياغا تونۇشتۇرماقچى، ئەنئەنىۋى مەدەنىيەتنى ھازىرغا ئۇلىماقچى، شۇنداقلا بۈگۈنكى كىشىلەرگە ساۋاق بەرمەكچى ئىدى. بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ سۆيگىنى ئايدانا سىپاروۋانى بۇ ئوپېرادا باش ناخشىچى بولۇپ بېرىشكە كۆندۈرمەكچى بولىدۇ. لېكىن، ئارسىن سامانچىن شۇنچە ياخشى كۆرىدىغان ئايدانا دوللار قاچىلانغان ماشىنىغا چىققىنىچە، ئۇنى مەسخىرە قىلىپ كېتىپ قالىدۇ. ئارسىن بۇنىڭغا چىداپ تۇرالمايدۇ، لېكىن قايتۇرۇپ كېلىشكە ئامالسىز قالىدۇ. «قارىغىش تەگكەن كاپىتالىزم تەڭداشسىز بولۇپ كېتىۋاتىدۇ، ھەممىدە غالىب، ئۇنىڭغا ھەرقانداق نەرسە توسالغۇ بولالمايۋاتىدۇ، ھەممىنىڭ كۆچى يەتمەيۋاتىدۇ!» مانا بۇ ئۇنىڭ رېئاللىقتا يۈز بېرىۋاتقان ئۆزگىرىشلەرگە بولغان ئاجىز «تىپىرلىشى» ئىدى. ئاپتور ئەسەرگە «غايىب بولغان كېلىن» رىۋايىتىنى قىستۇرۇپ بايان قىلىش ئارقىلىق ھەممە نەرسە تاۋارلىشىپ كېتىۋاتقان بازار ئىگىلىكىدە ئۆزىنىڭ ھەقىقەت ۋە پاك مۇھەببەتكە بولغان ئۇلۇغۋار ئىنتىلىش ۋە تەلپۈنۈشىنى ئوبرازلىق ئىپادىلىگەن.

«غايىب بولغان كېلىن» رىۋايىتىنى ئاپتورنىڭ ئەسەرگە ياندىش ماۋزۇ قىلىشىنىڭ سەۋەبىمۇ دەل مۇشۇ يەردە ئىدى.

يېڭى تۈزۈم، تاۋار ئىگىلىكى ئېلىپ كەلگەن يېڭى ۋەزىيەتكە ھېچكىم تاقابىل تۇرالمايدۇ. قىرغىزىستان بويىچە ئەڭ ئاتاقلىق ئوپېرا ناخشىچىسى بولغان ئايدانا ساماروۋا ئامراق قىزىنى پېنسىيە پۇلىنىمۇ تۈزۈك ئالالماي تۇرغان ئاتا ـ ئانىسىنىڭ بېقىپ بېرىشىگە تاپشۇرۇپ قويۇپ، ئۆزى پۇل تېپىش يولىغا كىرىپ كېتىدۇ. ئىلگىرىكى كولخوز ئەزالىرى بولسا بالىلىرىغا مەكتەپكە كىيىپ بارغۇدەك ئاياغ ئېلىپ بېرىشكە قۇربى يەتمەيدىغان ھالغا چۈشۈپ قالىدۇ. شۇ سەۋەبتىن ئوغرىلىق، بۇلاڭچىلىق، باندىتلىق باش كۆتۈرۈپ قالىدۇ، جۈملىدىن قىرغىز ئەدەبىيات ـ سەنئىتىمۇ سوغۇق مۇئامىلىگە ئۇچرايدۇ ۋە چاكىنىلىشىشقا يۈزلىنىدۇ، ئۇنىڭ ئورنىنى پايپاسا سەنئەت نومۇرلىرى ئىگىلەپ كېتىدۇ، سودا كونسېرتچىلىقى ئومۇمىيۈزلۈك چېچەكلەپ كېتىدۇ، ئارسىن سامانچىن بولسا ھە دەپ پايپاسا مۇزىكىسىنى ۋە سودا كونسېرتىنى بازارغا سېلىپ مىللىي، ئەنئەنىۋى ناخشا ـ مۇزىكا ۋە كونسېرتلارنى «دەپسەندە قىلغان»، سۆيگىنىنى كۆز ئالدىدىلا تارتىۋالغان ئەرتاش كۇرچالنى ئۆلتۈرۈۋېتىپلا خۇماردىن چىقماقچى بولىدۇ. لېكىن، ئۇ ھەر ساھەدە سەپنىڭ ئالدىدا مېڭىپ، شۆھرەت قازىنىپ، پۇل تېپىپ بېيىپ كېتىۋاتقان «سەرخىل»لارنى يوقىتىپ تۈگىتەلەمتى؟ ئۇنىڭ بۇنداق بىمەنە ھەرىكىتىنى قانۇن ـ تۈزۈم قوللامتى؟ بازار ئىگىلىكى تۈزۈلمىسى قوللامتى؟ ھەتتا سۆيگىنى ئايدانامۇ ئۇنىڭغا: «ئۇنۇت! ئۇنۇت بۇ ‹غايىب بولغان كېلىن›نى، كىمگە كېرەككەن ئۇ» دەيدۇ.

ۋەزىيەتنى كۆزىتىشكە ماھىر چىڭغىز ئايتماتوف ئۆزىنىڭ «تاغلار غۇلىغاندا» رومانىدىكى بىر قاتار ۋەقەلەر ئارقىلىق قىرغىز جەمئىيىتىنىڭ نۆۋەتتىكى رېئاللىقىدىكى زىددىيەتلىرىنى ئاشكارىلايدۇ: «بۇ كاپىتالىزم ئەجەب يامانكىنا»، ئەسەر باش قەھرىمانى سامانچىن تېگىرقىغىنىچە شۇنداق دەيدۇ ۋە

ئاخىرىدا پۇل، مال ـ دۇنيانى خۇدادەك بىلىدىغان بۇ كىشى-لەردىن يىراق تۇرۇپ بىر ئۆڭكۈردە ھاياتىدىن ئايرىلىدۇ. بۇ بىزگە «غايىب بولغان كېلىن» رىۋايىتىدىكى ھېلىقى مەرگەن-يىگىتنى ئەسلىتىدۇ.

ھەممىمىزگە مەلۇم، چىڭغىز ئايتماتوف ئىجادىيىتىدىكى يەنە بىر مۇھىم ئالاھىدىلىك، ئۇنىڭ ئەسەرلىرىدە ئېكولوگى-يەلىك تەڭپۇڭلۇق مەسىلىسى ناھايىتى مۇھىم ئورۇندا تۇرى-دۇ. ئايتماتوف «ئەلۋىدا گۈلسارى»دىن باشلاپ ھەممە ئەسەرلى-رىدە دېگۈدەك ئېكولوگىيە مەسىلىسىنى ئالاھىدە بىر تېما سۈ-پىتىدە ئوتتۇرىغا قويغان، گۈلسارى («ئەلۋىدا گۈلسارى»دىكى تورۇق ئاتنىڭ ئىسمى)، مۈڭگۈزلۈك بۇغا ئانا («ئاق پارا-خوت»)، ئەكبەرە، تاشچاينار («قىيامەت» رومانىدىكى بۆرىلەر-نىڭ ئىسمى) قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى تەبىئەتنىڭ ۋەكىلى بو-لۇپ، ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىدا ھازىرقى زامان ئادەملىرىدە كەم تې-پىلىدىغان رەھىمدىللىك، جاسارەت، مېھىر ـ مۇھەببەت بال-قىپ تۇرىدۇ. ئايتماتوف «تاغلار غۇلىغاندا» رومانىدىمۇ تەبىئەت-نىڭ ئەركىسى بولغان، شۇنداقلا دۇنيادا كەم تېپىلىدىغان ھايۋان ئاق يىلپىزنى تەبىئەتنىڭ ۋەكىلى سۈپىتىدە ئالاھىدە سەھىپە ئاجرىتىپ تەسۋىرلەيدۇ، ئەپسۇسكى، ئادەمدىن ئىبارەت بۇ ئاڭلىق مەخلۇق بۇنىڭغىمۇ كۆز سالىدۇ. يەنى ئەرەب بايلىرى دۇنيادا ئاز ئۇچرايدىغان ئاق يىلپىزنى ئوۋلاشقا كېلىدۇ، تەبى-ئەتنىڭ بۇ ئەركىسى كۆللىي مەدەنىيەتنىڭ ياراتقۇچىسى بول-مىش ئادەملەر تەرىپىدىن ئۆلتۈرۈلىدۇ. ئادەم تەبىئەتنى ۋەيران قىلىدۇ. سامانچىنىڭ ئاق يىلپىزنى قوغداپ قېلىش يولىدا كۆرسەتكەن تىرىشچانلىقلىرى كارغا كەلمەيدۇ، تىراگېدىيە بى-لەن نەتىجىلىنىدۇ... ئاپتور ۋەقەلىكنى شۇنداق قانات يايدۇ-رۇش ئارقىلىق چوڭقۇر بىر پەلسەپۋى ئىدىيەنى، يەنى ئەسەر-گە ئېپىلوگ ئورنىدا بېرىلگەن «ئۆلتۈرۈش — ئۆلتۈرمەس-لىك...»كە مۇجەسسەملەنگەن ئىنسانلارنىڭ ئىزتىراپلىق تال-لىشىنى شەرھلەپ بەرمەكچى بولىدۇ.

قىسقىسى، ئايتماتوف بۇ رومانىدىمۇ ئىنسانىيەتكە ناھايىتى چوڭقۇر سوئال تاشلىغان بولۇپ، ئىنسان ۋۇجۇدىدىكى ئىنسانىي مۇھەببەت يوقالسا، ئىنسان ھەرقانداق رەزىللىكلەرنى قىلىشتىن يانمايدىغانلىقىدىن ئىبارەت ھەقىقەتنى ۋە ئىنسان تەبىئىتىدىكى ئاجىزلىقلارنى ئوتتۇرىغا قويىدۇ. ئايتماتوفنىڭ ھازىرقى زامان كىشىلىرىگە قىلغان ۋەسىيىتى ئادەملەرنى ئادەمدەك ياشاشقا، ئۆزىنىڭ كىملىكىنى ئۇنتۇماسلىققا چاقىرىشتۇر. ئاپتور دەل مۇشۇ پەلسەپىۋى تېرەنلىكنى يورۇتۇپ بېرىش مەقسىتىدە ئۆز ئەسىرىگە «تاغلار غۇلىغاندا» دەپ نام بەرگەن. ئەلۋەتتە، ئەسەرنىڭ بەدىئىيلىكىمۇ ناھايىتى يۇقىرى بولۇپ، ئوقۇرمەنلەر ئاپتورنىڭ ئىپادىلەش جەھەتتىكى ئۆزگىچىلىكىگە قايىل بولماي تۇرالمايدۇ ۋە ئەسەردىن ئۇنتۇلغۇسىز بەدىئىي زوق ئالىدۇ.

本书根据于上海译文出版社 2008 年 7 月第一版上海第一次印刷版本翻译出版。
بۇ كىتاب شاڭخەي تەرجىمە نەشرىياتى تەرىپىدىن 2008 ـ يىل 7 ـ ئايدا نەشر قىلىنغان 1 ـ نەشرى، شاڭخەي 1 ـ باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

مەسئۇل مۇھەررىر: قەيسەر قۇربان
مەسئۇل كوررېكتور: ھۆرنىسا توختى

[قىرغىزىستان] چىڭگىز ئايتماتوف

تاغلار غۇلىغاندا

تەرجىمە قىلغۇچى: نۇرمۇھەممەد دۆلەتى

نەشر قىلغۇچى	:	مىللەتلەر نەشرىياتى
ئادرېسى	:	بېيجىڭ شەھىرى خېپىڭلى شىمالىي كوچا 14 ـ قورۇ پوچتا نومۇرى: 100013 تېلېفون: 64290862—010
ساتقۇچى	:	جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
باسقۇچى	:	بېيجىڭ شېڭتوڭ باسما چەكلىك شىركىتى
نەشرى	:	2012 ـ يىل 3 ـ ئايدا 1 ـ قېتىم نەشر قىلىندى
بېسىلىشى	:	2012 ـ يىل 3 ـ ئايدا 1 ـ قېتىم بېسىلدى
ئۆلچىمى	:	850×1168 م م. 32 كەسلەم
باسما تاۋىقى	:	11.25
باھاسى	:	30.00 يۈەن

ISBN 978-7-105-12061-1/I·2320 (维343)

1

گۇمانلىنىشقا بولمايدىغان شۇنداق بىر رېئاللىق مەۋجۇت- كى، — بۇنىڭدىن ھېچقانداق ئادەم ۋە ھېچقانداق ۋاقىت مۇس- تەسنا ئەمەس — ھېچكىم ئۆز تەقدىرىنىڭ قانداق بولىدىغان- لىقىنى ۋە ئىستىقبالىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى ئالدىن بىلمەيدۇ. پەقەت تۇرمۇشنىڭ ئۆزىلا تەقدىرنىڭ قانداق بولىدى- غانلىقىنى كىشىلەرگە ئېچىپ كۆرسىتىپ بېرەلەيدۇ، ئۇنداق بولمايدىكەن، تەقدىرنىڭ ئۆزى تەقدىر بولالماي قالىدۇ... ئالەم ئاپىرىدە بولۇپ ئادەم ئاتا بىلەن ھەۋۋا ئانا بېھىشتىن — بۇمۇ تەقدىر — قوغلاپ چىقىرىلغاندىن كېيىن تەقدىر ھەربىر ئادەم ئۈچۈن ھەر سائەت، ھەر كېچە - كۈندۈز، ھەر يىل، ھەر ئە- سىر ۋە ئەسىرمۇئەسىر مەڭگۈلۈك تېپىشماق بولۇپ قالدى...

1 ھازىرقى پەيتتە ھەم شۇنداق. ھەئە، بۇ قېتىم دەل شۇنداق بولدى: كىم بۇنداق ۋەقەنىڭ يۈز بېرىشىنى ئويلاپ باققان، ئۇ دېگەن ئىنسانلارنىڭ چۈشىنىش ئىقتىدارىدىن ھەتتا تەقدىرنىڭ ئىرادىسىدىن ھالقىپ كەتكەن تۇرسا.

مۇبادا چۈشەندۈرۈشكە مۇمكىن بولمايۋاتقان ۋەقەنى چو- قۇم چۈشەندۈرۈش كېرەك بولسا، خوش، بىردىنبىر مۇمكىن بولىدىغىنى بۇ ئىككى خىل ھايات ئوتتۇرىسىدا مەلۇم ئاسترو- لوگىيە (مۇنەججىملىك) جەھەتتىكى ئۆزئارا باغلىنىش بار دەپ مۇئەييەنلەشتۈرۈشتىن باشقا يول يوق، بىزنىڭ چۈشەندۈرىدى- غىنىمىز مانا مۇشۇ، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ كائىناتنىڭ مەۋجۇدى- يەتلىكى جەھەتتىكى تۇغقانچىلىق مۇناسىۋىتىدىن ئىبارەت، تەقدىرگە پۈتۈلگەن خىلمۇخىل تاسادىپىي ماسلىق تۈپەيلىدىن

ئۇلار مەلۇم يۇلتۇز تۈركۈمىنىڭ نۇرى ئاستىدا ئالەمدە ئاپىرىد-
دە بولغان. ئېھتىمال دەل مۇشۇنداقتۇ... — ئەلۋەتتە، ئۇلار
ئۆزلىرىنىڭ بۇ دۇنيادا مەۋجۇتلۇقىنى زادىلا ئويلاپ باقمىغان
ۋە ئويلاپ يېتىشمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى. چۈنكى، ئۇلارنىڭ
ئىچىدە بىرى زامانىۋى چوڭ شەھەردە ياشايتتى، ئۇ يەر ياشاي-
دىغان ئاھالىلەرنىڭ تولىمۇ زىچلىقىدىن، كوچىلاردىكى ئې-
لىپ - ساتارلار بىلەن پۇرقىرىتىپ ئىس - تۈتەك چىقىرىپ
تۇرغان كاۋاپچىلارنىڭ تولىلىقىدىن يېرىلاي دەپ قالغانىدى؛
يەنە بىرى، ئېگىز تاغدا، بەھەيۋەت، بەتبەشىرە جىلغىلاردا، قو-
يۇق ئۆسكەن چاتقاللىقلاردا، يېرىم يىلغىچە قار ئېرىمەيدىغان
تەسكەي يانتۇلۇقلاردا تۇراتتى، شۇڭا ئۇلار «ئاق يىلپىز» دەپ
ئاتىلاتتى. ئىلىم - پەندە — ئېگىز تاغ ئىلمى دېگەن بىر ئى-
لىم تۈرى بار — ئۇنىڭدا «تەڭرىتاغ يىلپىزى» دەپ ئاتىلىدۇ،
يولۋاسلار بىلەن بىرلىكتە مۈشۈكسىمان ھايۋانلار ئائىلىسىگە
كىرىدۇ. شۇ يەردىكى خەلقلەر بۇنداق ياۋا ھايۋاننى «ئوقيىل-
پىز» دەپ ئاتايدۇ، بۇنداق ئاتاش ئۇلارنىڭ تەبىئىتىگە — يۈ-
گۈرۈشىنىڭ ئوقتەك تېزلىكىگە — بەكمۇ ماس كېلىدۇ، يەنە
«قار كېچەر يىلپىز» دەيدىغانلارمۇ بار، بۇ ئۇلارنىڭ «مەيدىسىگە
كېلىدىغان قارنى كېچىپ ماڭىدىغانلىقى»غا قارىتىلغان، بۇمۇ
ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن كېلەتتى... باشقا ھايۋانلار چوڭقۇر قارغا
پېتىپ قېلىشتىن قورقۇپ يول تېپىپ ماڭسا، ئۇ تەڭداشسىز
كۈچلۈك بولغاچقا، كۆكرىكى بىلەن يول ئېچىپ ماڭاتتى...

ئاق يىلپىزنىڭ ئوزۇقلۇق تېپىپ يەيدىغان ۋاقتى تولا
چاغلاردا چۈش ۋاقتىغا توغرا كېلەتتى. بۇ ۋاقىت تاغدىكى ئوت-
خور ھايۋانلارنىڭ سۇ ئىچىدىغان ۋاقتى ئىدى. ئېلىك ۋە غۇل-
جا، ئارقارلار تەرەپ - تەرەپتىن شىلدىرلاپ ئېقىپ تۇرغان ئې-
رىق، كۆلچەكلەرنىڭ بويىغا كېلىپ ئۇسسۇزلۇقىنى قاندۇرات-
تى، كۆپ ۋاقىتلاردا ئەتىسى شۇ ۋاقىتقىچە يەتكۈدەك سۇ ئى-

چىۋالاتتى. ئۇلار تەشكىللىك كېلىپ سۇ ئىچەتتى. قاتار تىزدىلىپ، گويا پۇتلىرى يەرگە تەگمەيدىغاندەك سەكرەپ - ئويناقشىپ ئىلگىرىلىشەتتى، شۇنداقلا يەنە ھوشيارلىق بىلەن كۆزدىتىپ، قۇلاق سېلىپ ئاڭلاپ، ھەرقاچان بۇ يەردىن ئۇچقاندەك قاڭقىپ ئايرىلىپ، خەتەردىن قۇتۇلۇپ، يىراق - يىراقلارغا كېتىشكە تەييار تۇراتتى.

لېكىن، ئوقيىلپىز ئۆزىنىڭ ئوۋلاش ھۈنىرىگە بەك ماھىر ئىدى. ئۇ ئوۋ نىشانىنى كۆزىتىپ، كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا قورام تاشنىڭ كەينىدىن (بۇنىسى ئەڭ ياخشى چارە)، ياكى بىردىنلا يان تەرەپتىكى چاتقاللىقتىن ئېتىلىپ چىقىپ ئولجىسىنى قاماللاپ بېسىۋالاتتى ۋە دەرھال ئۇنىڭ كانىينى ئۈزۈۋېتەتتى. شۇنىڭ بىلەن قىپقىزىل قان ئېتىلىپ چىقاتتى، كېيىنكى ئىشلار بولسا ھەممىگە ئايان، ئەلۋەتتە...

ئوۋ نىشانىنى قوغلاپ تۇتۇشنىڭ ئەڭ ياخشى پەيتى سۇغا تويۇنغاندىن كېيىن، ئەلۋەتتە. بۇنىڭ ئۈچۈن، ئەتراپتا بىر يەردە تۈيدۈرماي مۆكۈپ يېتىشقا ماھىر بولۇش كېرەك! سەۋرچانلىق بىلەن ساقلاش كېرەك! گەرچە ئۇ كۆز ئالدىدىلا، بىر ئېتىلسىلا چاڭگىلىغا كىرىدىغان ھالەتتە بولسىمۇ. ئىنچىكىلىك بىلەن كۆزىتىش، سەۋرچانلىق بىلەن كۈتۈش كېرەك. ئېلىك ھامان ئۇزۇن بويىندىكى كىچىك بېشىنى كۆتۈرۈپ، تىك قۇلىقىنى توختىماي ئايلاندۇرىدۇ، كۆزىدىن ئېھتىيات نۇرىنى چاچرىتىپ تۇرىدۇ. ئۇلار ئىككى ئالدى پۇتىنى سۇغا تىقىپ، ئۈن چىقارماي سۇ ئىچىدۇ. شىلدىرلاپ ئېقىۋاتقان سۇنى ئۇلار قانچە كۆپ ئىچسە، ئاق يىلپىزنىڭ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىش پۇرسىتى شۇنچە كۆپ بولىدۇ. ئەگەر تۈز لىنىيە بويىچە قوغلاشقا توغرا كەلسە، بەزى چاغلاردا ئەرزىمەي قالىدۇ، چۈنكى بۇ ئېلىك، غۇلجا، ئارقارلار يۈگۈرۈشكە بەك ماھىر - دە. ئۇلارنىڭ يۈگۈرۈشى ئاۋازدىنمۇ تېز، بۇ ئۇلارنىڭ جېنىنى

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com